

A fenntartható fejlődés jelenlegi helyzete hazánkban a statisztikai mérőszámok tükrében

Sándorné Prof. Dr. Kriszt Éva
intézetvezető, egyetemi tanár
Budapesti Gazdasági Egyetem
E-mail: kriszt.eva@uni-bge.hu

DOI: [10.29180/978-615-6342-90-4_2](https://doi.org/10.29180/978-615-6342-90-4_2)

Összefoglalás: A tanulmány a fenntartható fejlődés mérési lehetőségeivel foglalkozik. Előtérbe kerülnek a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiában szereplő célok és indikátorok. Elengedhetetlen az 5. előrehaladási jelentés 16 indikátorának definiálása és elemzése, valamint a legfontosabb megállapítások értékelése. Végezetül értelemszerűen megfogalmazásra kerülnek a következő időszakra vonatkozó javaslatok, kiemelten a humántőke pilléren, ezen belül az oktatás, különösen pedig a felsőoktatás területén.

Kulcsszavak: nemzeti fejlődési keretstratégia, a fenntarthatóság mérhetősége, indikátor- rendszerek előrehaladási jelentések, emberi erőforrás pillér, oktatás.

Abstract: Measurement possibilities of sustainable development. Goals and indicators in the National Sustainable Development Framework Strategy. Defining and analyzing the 16 indicators of the 5th progress report and evaluating the most important findings. Formulation of proposals for the next period on the attitude-shaping tasks of human capital, including education and higher education.

Keywords: national development framework strategy, measurability of sustainability, progress reports of indicator systems, human resources pillar, education.

1. Bevezetés

Sokszor és sokan tévesen azonosítják a fenntarthatóságot és a fenntartható fejlődést is a környezetvédelemmel, pedig az annak csak egy, bár kétségkívül igen fontos ága. Kezdjük ezért, gondolkodásunkat Csányi Vilmos Széchenyi-díjas magyar biológus, biokémikus és etológus szavaival; miszerint, „*Ha valaki nem tekinti tulajdonának a természetet, hanem érzi, hogy annak csupán értelmes része, könnyen el tudja dönteni, hogy mit szabad és mit nem.*” [3].

A természeti erőforrások megőrzése rendkívül fontos, de a későbbiekben látni fogjuk mellette még milyen alappillérei vannak vizsgált témánknak. A fenntartható fejlődés és a fenntarthatóság többször előkerül a kutatásokban és a társadalmi gazdasági stratégiai célkitűzésekben egyaránt. Ugyanakkor sem a tudományban, sem a napi gyakorlatban nem alakult ki következetesen egységes definíció és főleg nem találkozunk egységes megvalósíthatósági

gyakorlatokkal. Magyarország viszonylag korán lépett a fenntartható fejlődés irányába egy egységes célrendszer kidolgozásával. Az első Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiát az Országgyűlés 12 éves időtartamra 2013 március 28-án fogadta el. Ez a dokumentum, amelynek címe: „A fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepciója” az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottságában [Brundtland-jelentés, 1987.] kialakított koncepciót alapul véve részletesen körülírta a fenntartható fejlődés és a fenntarthatóság fogalmának jelentését és értelmezési lehetőségét a hazai stratégiai tervezés szempontjából.

E szerint a következő értelmezéseket vehetjük alapul;

A fenntartható fejlődés az ember boldog és értelmes életvitelének előmozdítását és a közjó kiteljesítését célozza meg úgy, hogy az emberi tevékenységek, a Föld környezeti eltartóképessége szabta határokon belül maradnak, és a gyarapítható, fejleszthető emberi, társadalmi és gazdasági erőforrások terén gondoskodunk ezek megfelelő mennyiségi és minőségi állapotának fenntartásáról, bővítéséről, illetve javításáról.

A fenntarthatóság pedig olyan elv, gondolkodásmód, a döntéselőkészítések azon szempontrendszer, amely a döntési alternatívák közötti mérlegeléskor tudatosan kiterjeszti a mérlegelés időtávját, értékeli a jövő generációkra gyakorolt hatásokat, valamint gondosan számba veszi a nemzeti erőforrások mennyiségi és minőségi állapotára vonatkozó következményeket.

Magyarországon a fenntartható fejlődés legfontosabb koordináló szervezete a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács [NFFT], amelyet 2008-ban ötpárti konszenzussal az Országgyűlés hozott létre. A stratégiai célok megvalósulásának monitorozására Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács két évente Előrehaladási Jelentésben számol be a társadalomnak és az Országgyűlésnek a Keretstratégia végrehajtásáról. A legutolsó, szám szerint az 5. Előrehaladási Jelentést, amelynek vizsgálati időszaka 2021. január 1-jétől 2022. december 31-ig tart 2023. december 7-én fogadta el a Tanács [lásd: <https://www.nfft.hu/>].

2. A fenntarthatósági célok teljesüléséről

Az Előrehaladási Jelentésekben elsősorban a stratégiai célokhoz való közelítés értékelése történik. Ez azonban óhatatlanul igényli a mérést, azaz a számszerűsítést, az időbeli és térbeli összehasonlításokat.

Az elemzők felméréseket végeznek és felhasználnak különböző empirikus adatokat, hivatalos statisztikai adatszolgáltatásokat annak érdekében, hogy végül a mutatószámok időbeli elmozdulása értékelhető legyen. Térbeli összehasonlításban pedig általában az EU átlagos mutatóihoz és a visegrádi országokhoz hasonlítjuk a magyar adatokat. A statisztikus gondolkodásában a

mérés központi helyen áll, mert mindig arra keresi a választ, hogy a vizsgált jelenség lényege egzakt módon, vagyis a számok nyelvén hogyan ragadható meg. Ráadásul, ha időbeli változást is nézünk, akkor a következetesség, az összehasonlíthatóság biztosítása nem könnyű, de elengedhetetlen.

A mérés fogalma, ahogy arra korábbi tanulmányainkban már utaltunk, a természettudományokból ered; jellemzően a fizikában, a kémiában és a műszaki tudományokban végeztek és végeznek meghatározott pontossággal méréseket. Más tudományok, például a társadalomtudományok gyakran kevésbé egzakt eredményeket nyújtó módszerekkel dolgoznak; empirikus módon gyűjtenek adatokat, statisztikai felméréseket végeznek és elemzéseket készítenek. A hangsúly általában nem a statikus állapotokon van, hanem a tendenciák vizsgálatára fókuszál. Különösen így van ez, amikor a fenntarthatóság komplex fogalma kerül elő. A statisztikai gondolkodásmód, a sztochasztikus megfogalmazás, azaz a véletlen hatásával való szembenézés, mára mindennapjaink részévé vált. Meggyőződésünk, hogy aki nem rendelkezik ilyen jártassággal az nem tud eligazodni a környezetében, tudományos értékelésre és érvelésre pedig egyáltalán nem képes.

Az NFFT kiemelt célja a fenntarthatósághoz szükséges szemléletváltás elősegítése a társadalom egészében. Ehhez azonban világos, tömör, könnyen értelmezhető mutatószámokra van szükség.

Az ENSZ által az egész világ számára ajánlott 231 db mutatóval harmonizálva, azokból válogatva és tömörítve Magyarországon úgynevezett kulcsindikátor-rendszert használnak. A Központi Statisztikai Hivatal [KSH] 18 db indikátort használ és értékkel, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács az Előrehaladási Jelentésekben 16 db kulcsindikátort alkalmaz és annak időbeli alakulását is vizsgálja. A két indikátorrendszer igen szoros kapcsolatban áll egymással és mindkettő a Fenntartható Fejlődési Keretstratégia négy alappillérehez kötődik. Jelen tanulmányunkban az NFFT indikátoraira támaszkodunk a fenntarthatósági célok alakulásának elemzésekor. Ezért tekintjük most át részletesebben a fenntarthatósági indikátorokat.

3. Fenntarthatósági indikátorok hazánkban

Nézzük tehát az Előrehaladási Jelentések 16 indikátorból álló mérési rendszerét a fenntarthatósági célok teljesülésének vizsgálatára és értékelésére [lásd: 1. és 2. sz. Táblázat].

A fenntartható fejlődés jelenlegi helyzete hazánkban a statisztikai mérőszámok tükrében

1.sz. Táblázat
A magyarországi Előrehaladási Jelentések indikátorai

Indikátor	2012	2014	2016	2018	2020	2022	Helyzet	Trend	EU-átlag	V3-átlag
Teljes termékenységi arányszám	1,34	1,41	1,49	1,49	1,56	1,52	átlagos	↔	1,53 (2021)	1,6 (2021)
Oktatási kiadások a GDP %-ában	N/A	5,2	5,0	5,0	4,8	5,0 (2021)	átlagos	↔	4,8 (2021)	4,8 (2021)
Korai iskola-elhagyók (%)	11,8	11,4	12,4	12,5	12,1	12,4	rossz	↔	9,6	6,1
Születéskor egészségesen várható élettartam (év), férfiak/nők	59,1/60,4	59,1/60,6	59,5/60,2	60,4/61,8	61,6/63,5	61,5/64,1 (2022)	átlag alatti (férfiak) átlagos (nők)	↗	63,1/64,2 (2021)	59,2/61,8 (2021)
Súlyos anyagi deprivációban élők aránya (%)	N/A	N/A	20,6	11,9	10,7	9,1	átlag alatti	↗	6,7	3,73
Az általános bizalom szintje (ESS, 0-10 skálán)	4,8	4,2	4,5	4,9	5,1	N/A	átlagos	↔	N/A	N/A
Korrupció érzékelési index (Transparency Int., 0-100 skálán)	55	54	48	46	44	42	rossz	↘	64	54,7
Civil szervezetek száma (ezer)	65,2	63,9	61,6	61,5	60,7	61	(stagnáló)	↔	N/A	N/A

Forrás: 5. Nemzeti Előrehaladási jelentés 9. old.

„Az indikátorok helyzetét (abszolút vagy az EU- és a V3-átlaghoz viszonyított értéküket) ötfokozatú skálán osztályozzuk: rossz – átlag alatti – átlagos – átlag feletti – jó. Amennyiben az indikátornak van hazai célértéke, ahhoz viszonyítunk, ha ilyen nincs, akkor az EU-átlagot és a másik három Visegrádi-ország átlagát tekintjük irányadónak. A trendeket elsősorban a vizsgált periódusban (2021-2022) felvett értékei, másodsorban a Keretstratégia kezdőéve (2012) óta eltelt változások alapján értékeljük.” NEJ 9. old.

A fenntartható fejlődés jelenlegi helyzete hazánkban a statisztikai mérőszámok tükrében

2. sz. Táblázat
A magyarországi Előrehaladási Jelentések indikátorai

Indikátor	2012	2014	2016	2018	2020	2022	Helyzet	Trend	EU-átlag	V3-átlag
Teljes termékenységi arányszám	1,34	1,41	1,49	1,49	1,56	1,52	átlagos	↔	1,53 (2021)	1,6 (2021)
Oktatási kiadások a GDP %-ában	N/A	5,2	5,0	5,0	4,8	5,0 (2021)	átlagos	↔	4,8 (2021)	4,8 (2021)
Korai iskola-elhagyók (%)	11,8	11,4	12,4	12,5	12,1	12,4	rossz	↔	9,6	6,1
Születéskor egészségesen várható élettartam (év), férfiak/nők	59,1/60,4	59,1/60,6	59,5/60,2	60,4/61,8	61,6/63,5	61,5/64,1 (2022)	átlag alatti (férfiak) átlagos (nők)	↗	63,1/64,2 (2021)	59,2/61,8 (2021)
Súlyos anyagi deprivációban élők aránya (%)	N/A	N/A	20,6	11,9	10,7	9,1	átlag alatti	↗	6,7	3,73
Az általános bizalom szintje (ESS, 0-10 skálán)	4,8	4,2	4,5	4,9	5,1	N/A	átlagos	↔	N/A	N/A
Korrupció érzékelési index (Transparency Int., 0-100 skálán)	55	54	48	46	44	42	rossz	↘	64	54,7
Civil szervezetek száma (ezer)	65,2	63,9	61,6	61,5	60,7	61	(stagnáló)	↔	N/A	N/A

Forrás: 5. Nemzeti Előrehaladási jelentés 10. old.

A mutatószámrendszer áttekintése után [lásd: 1. és 2. sz. Táblázat], megállapíthatjuk, hogy a fenntarthatóság kulcsterületei közül 2 jó, 0 átlag feletti, 7 átlagos, 3 átlag alatti és 4 rossz minősítésű, a trendek (az indikátor értékek változása) alapján 6 terület javuló, 7 terület stagnáló, 3 terület romló képet mutat. Ezt követően a fenntarthatóság alappilléreivel foglalkozunk.

4. A fenntarthatóság alappilléreinek alakulásáról

Magyarországon négy pillérre épül a fenntarthatósági célok kijelölése és a fenntarthatóság vizsgálata. Az első három követi az ENSZ határozatát, miszerint az alapvető erőforrások: a gazdasági, a társadalmi és a környezeti erőforrások. Hazánkban ez kiegészül egy negyedik pillérrel a humán erőforrásokkal.

4.1 Az emberi erőforrásokról röviden

Ezen a területen általában romló tendenciát látunk. Egyrészt az előző Előrehaladási Jelentés óta csökkent a termékenységi mutató, az oktatási kiadások átlagosnak mondhatók és stagnálóak. A korai iskola-elhagyók aránya magas, a helyzet az EU átlagához és a V3 országhoz képest is rosszabb. Az egészségügyi indikátorok esetében is lenne lehetőség és igény a javulásra.

4.2 A társadalmi erőforrások értékelése

A társadalmi erőforrások kategóriában tovább folytatódtak a társadalmi egyenlőtlenségek és a szegénység terén az előző jelentés időszakában megkezdődött előre lépések; a társadalmi kirekesztődés kockázatával érintettek aránya tovább csökkent.

A súlyos anyagi depriváltságban élők aránya ugyan csökkent, de a mutató abszolút nagysága, a 9,1 %-os érték nagyon magas. Jelentősen meghaladja az EU 6,7%-os és a V3 országok 3,73%-os értékét.

Az elmúlt évtizedben a magyar társadalom helyzete számos vizsgált szempont alapján javult (bővült a foglalkoztatottság, nőtt a reáljövedelem, csökkent a munkanélküliség és a súlyos anyagi deprivációval élők aránya). Továbbra is jelentős a bizalomhiány, európai összehasonításban magasabb az elégedetlenség és a legitimitációs deficit, különösen a piacgazdaság és a demokrácia szabályrendszerét illetően.

4.3 A természeti erőforrások pilléréről

A természeti erőforrásokkal kapcsolatban is egyre inkább a figyelem középpontjába kerül a fenntarthatóság, a klímaváltozással és a környezetvédelemmel kapcsolatos kérdések. Áttörést azonban máig nem sikerült elérni. Biológiai inaktív területek arány stagnál és átlagosnak mondható. Természeti erőforrás-termelékenység mutatója rossz és időben változatlan mutat, valamint nemzetközi összehasonításban is kedvezőtlen. A lakosság kitétsége a levegő szilárdanyag-szennyezettségnek indikátora átlag alatti értéket és időbeni növekedést, azaz romló tendenciát mutat, továbbá rosszabb az EU és a V3 országok átlagánál.

4.4 A gazdasági pillér indikátorainak értelmezése

A magyar gazdaság fejlődését vizsgáló indikátorok vegyes képet mutatnak. Háromnak az alakulása: a foglalkoztatási ráta, a beruházási ráta és az államadósság (bruttó) a GDP %-ában kedvező, bár az utóbbi nagysága átlagosnak mondható, míg az előző kettő szintje jónak értékelhető. A 20-64 éves korcsoport foglalkoztatási rátája folyamatosan emelkedett az elmúlt évtizedben és 2016 óta meghaladta az uniós átlagot.

A K+F kiadások a GDP %-ában mérve elmaradnak az EU átlagától, a mutató abszolút nagysága és változásának tendenciája egyaránt kedvezőtlen. Az időskori eltartottsági ráta nagysága magas és növekvő tendenciája szintén kedvezőtlen. Ezzel együtt nemzetközi összehasonításban leginkább hazánk gazdasági erőforrás mutatói versenyképesek.

A vizsgált időszakban folyamatosan növekedett a gazdaság teljesítménye és ezzel együtt a jövedelem – csak a Covid-19 járvány, majd az orosz-ukrán háborút kísérő energiaválság nyomán csökkent a GDP az utóbbi években.

5. Részletesebben az oktatásról

A szerző szűkebb kutatási területének és életútjának szempontjából az emberi erőforrások ezen belül is az oktatás, kiemelten pedig a felsőoktatás a meghatározó, de ennek a pillérnek a jelentősége fenntarthatósági szempontokból is vitathatatlan. A továbbiakban erre fókuszál a szerző.

5.1 Oktatási célok a Keretstratégiában

A Keretstratégia a tudás és az oktatás területén a következő célkitűzéseket jelölte meg:

- Minőségi oktatás;
- Az oktatásban töltött idő növelése;
- Az oktatási rendszer szelektivitásának csökkentése;
- A tudás jobb hasznosítása a társadalomban és a gazdaságban;
- A fenntarthatóság értékeinek és gyakorlatának megjelenése az élethosszig tartó tanulás teljes folyamatában.

A magyar oktatási rendszerben fenntarthatósági szempontból két irányban érdemes gondolkodni, egyrészt a fenntarthatósági szemléletre nevelésben, másrészt az oktatás minőségének fejlesztésében. A szemléletformálás az oktatás tartalmán keresztül valósulhat meg. A fenntartható fejlődést sokszor leegyszerűsítve a környezetvédelemmel azonosítva használják, ahogy ezt korábban már említettük, és egy-egy tantárgy keretében elkülönítetten oktatják. Holott a fenntarthatósági szempontoknak a teljes oktatási folyamatot át kellene hatniuk. Persze először pontosan tisztázni kell azt is mit is akarunk fenntartani. Faragó Tibor ezt részletesen kifejti a „Közös környezetünk és a globalizáció” című művében. Okfejtésének lényege, hogy mára a tudományban két részterület különült el; a fenntarthatósági tudomány és a fenntartható fejlődés tudománya. A lényeges különbség a két terület között, hogy a fenntarthatóság tudományában a társadalom és a környezet közötti harmonizáció, a tényezők közötti ok-okozati összefüggések feltárása van a fókuszban és kevésbé jelenik meg a fejlődési folyamatok fenntartható trendjeinek vizsgálata, ami viszont a fenntartható fejlődés tudományának a sajátja.

Az oktatás minőségének mérését két nemzetközi szervezet végzi. Az OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) és a Az IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achieve). A

legtöbbet idézett nemzetközi teszt pedig az OECD országok körében végzett PISA-teszt, amely három fő területen méri a diákok teljesítményét: matematika, szövegértés, természettudományok. A COVID-járvány miatt elhalasztották az aktuális, 2021. évi felmérést 2022-re, amelynek az eredményei azonban még nem állnak rendelkezésre. Így csak a korábbi 2018-as felmérésre támaszkodhatunk és bizonyos tendenciákat tudunk csak kiolvasni az adatokból.

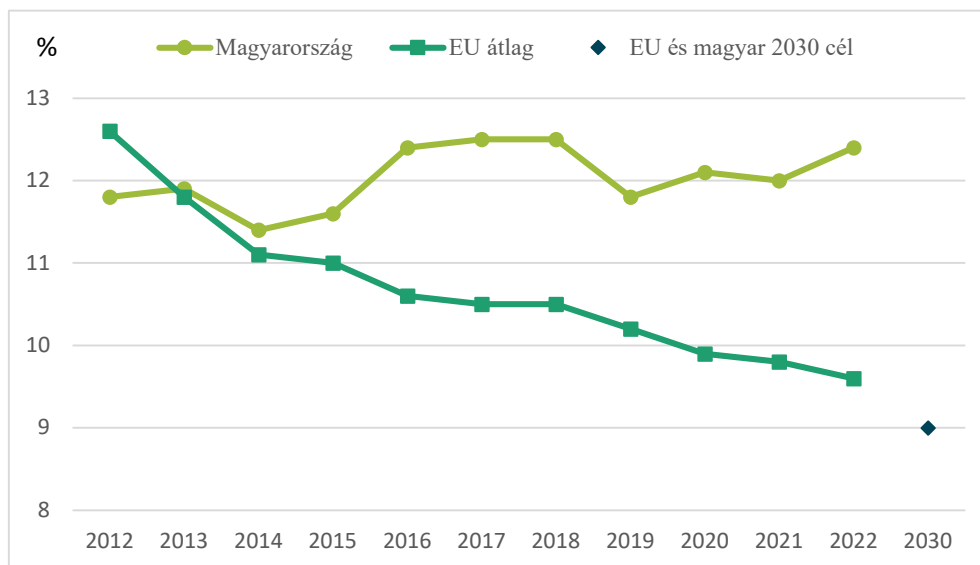
„A PISA-teszt rendszeres felmérései szerint még nagyok a különbségek az Európai Unió tagországai között is az alapkészségeket gyengén teljesítők arányában.” [Sándorné, 2022.] [12]. Magyarország az eddigi felmérések szerint az Európai Uniót tekintve a középmezőnyben helyezkedett el.

A felmérések időbeli alakulását vizsgálva 2018-as PISA-eredmények javulást mutattak a 2015-ig tartó folyamatos romlás után, mindhárom mérési területen előre léptünk a rangsorokban. A 79 ország részvételével lezajlott mérésben szövegértés területén a 35-47. helyről a 29-38. helyre, matematikából a 35-39. helyről a 31-37. helyre, míg a természettudomány területén a 34-39. helyről a 29-34. helyre léptünk előre.

A PISA-teszt alapján leírt némi javulást alátámasztja a 2019. évi TIMSS felmérés is, miszerint a magyar diákok teljesítménye az EU-átlag feletti volt. Várjuk 2022-es felmérések eredményeit, amelyekre minden valószínűség szerint hatással lesznek a COVID-járvány alatti kényszerintézkedések, az iskolabezárások és az online oktatás. Erre az időszakra TIMSS (IEA) felmérések sem állnak még rendelkezésre, de a magyarországi Országos Kompetenciamérés már mutatja a COVID-járvány kedvezőtlen hatását az oktatásra.

Az iskolai lemorzsolódás az egész Európai Unió egyik legnagyobb oktatási problémája. A definíció szerint az számít korai iskolaelhagyónak, aki legalább alsó középfokú végzettséggel rendelkezik, és az adatfelvételt megelőző négy hétben semmilyen képzésben nem vett részt. Az indikátor azt adja meg, hogy a 18-24 éves korosztályban milyen az így értelmezett iskolaelhagyók százalékos aránya.

1. ábra
Az iskolát korán elhagyók arányának alakulása Magyarországon és az EU országainak átlaga 2012 és 2022 között

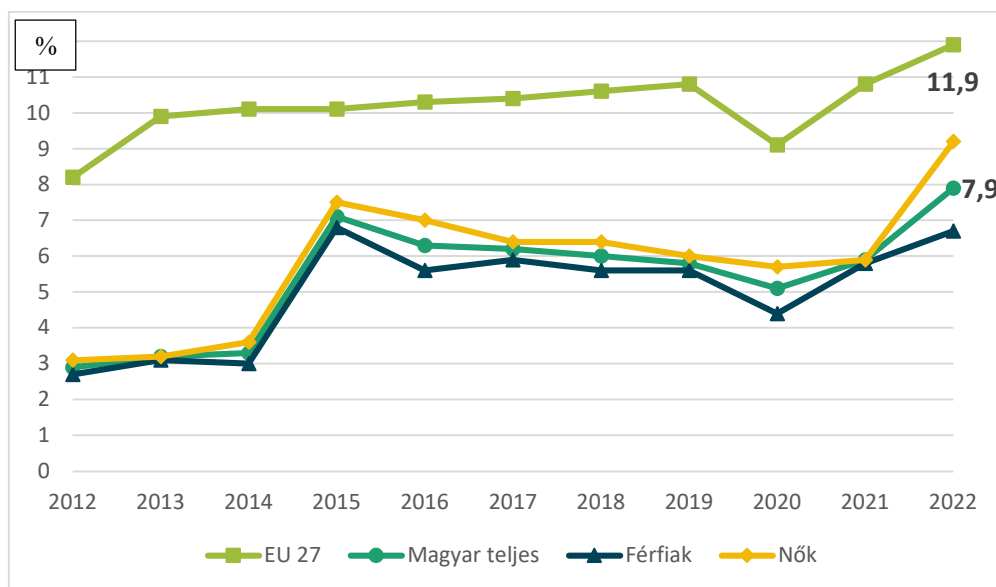
Forrás: 5. Előrehaladási Jelentés 39. old.

Magyarországon magas a korai iskolaelhagyók aránya. A teljes időszakot tekintve voltak időszakos javulások [lásd: 1. sz. ábra], de az előző jelentés óta eltelt két évben ismét nőtt az arányuk, a tendencia jelentősen eltér az EU átlag folyamatos csökkenést mutató trendjétől, de abszolút mértékben is lényegesen meghaladja az EU átlagát. Nagyon messze vagyunk még a 2030-ra kitűzött 9%-os szinttől.

5.2 Egész életen át tartó tanulás

A life long learning elvének érvényesülése fenntarthatósági szempontból is lényeges, mivel a megszerzett tudás napjainkban nagyon gyorsan elavul, továbbá folyamatosan új ismeretekre van szükségük a munkavállalóknak, hogy helyt tudjanak állni a munkaerőpiacon. Az életen át tartó tanulás fogalma nemzetközi értelmezésben igen széles spektrumot ölel fel, az első iskolába lépéstől a nyugdíjba vonulásig, minden formális és informális tanulási formát idesorolnak. A minél szélesebb körű tanulásban való részvételi cél teljesülésének egyik fontos indikátora a 24-64 éves korosztályból az oktatásban résztvevők aránya.

2. ábra
A 24-64 éves korosztályból oktatásban résztvevők arányának változása 2012 és 2022 között

Forrás: 5. Előrehaladási Jelentés 40. old.

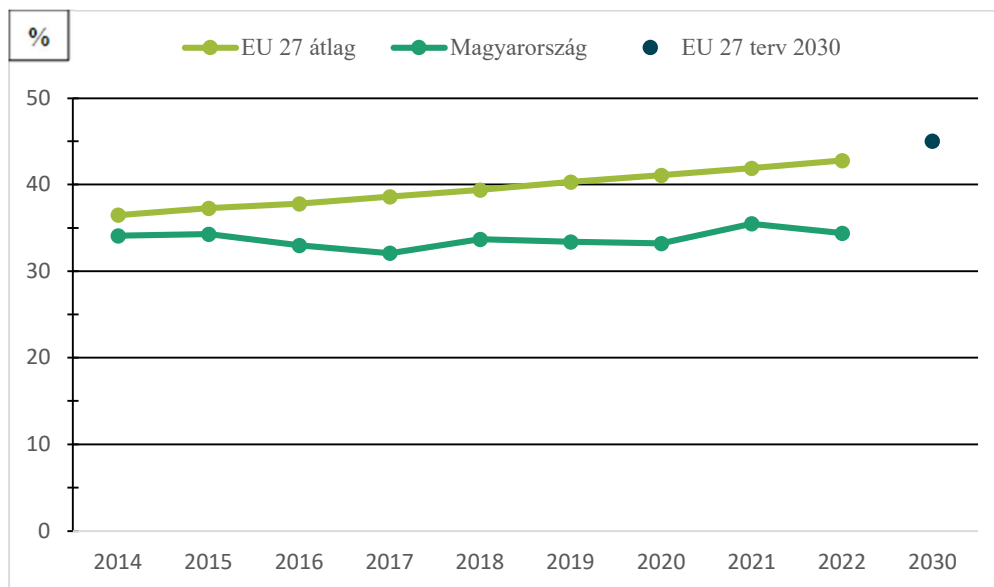
A pandémia okozta visszaesést követően megugrott hazánkban a felnőttképzésben résztvevők aránya, mindkét nem esetében növekedés mutatkozik, de különösen a nők esetében láthatunk meredek emelkedést [lásd: 2. sz. ábra]. Az EU átlagához képest azonban mindkét nem esetében elmaradnak a magyarországi arányszámok. Az egész életen át tartó tanulás szorosan kapcsolódik a felsőoktatás, úgymint a felsőoktatás egyik oktatási bázisa és úgy is, mint a tudás megújításának lehetséges terepe.

5.3 Felsőoktatás

A magyar felsőoktatással kapcsolatban az utóbbi években a legjelentősebb esemény a működési módjukban való változás volt. A legtöbb korábban állami fenntartású felsőoktatási intézmény alapítványi fenntartásba került, ugyanakkor finanszírozásukat javarészt továbbra is a magyar állam biztosítja, szerződéses formában, mintegy „megrendelőként”. Jelenleg 21 egyetem működik alapítványi fenntartásban. Az Európai Unió két célt tűzött ki 2020-ra a felsőoktatás területén, egyrészt növelni kívánta a felsőfokú végzettségűek arányát, másrészt csökkenteni kívánta a képzésben résztvevők lemorzsolódását. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya az EU tagországaiban az elmúlt két évtizedben folyamatosan növekedett.

3. ábra

A 30-34 éves korosztályból felsőfokú képzettséget szerettek arányának változása 2014 és 2020 között Magyarországon és az EU 27 átlagában

Forrás: 5. Előrehaladási Jelentés 42. old.

Magyarországon az évezred elején volt egy jelentős és egyenletes növekedés a felsőfokú végzettségűek arányában. 2005 és 2014 között a fejlődés üteme meghaladta az EU sebességét. Az Európai Unió a 40%-os célértéket tűzte ki a 30-34 éves korosztályon belüli felsőfokú végzettségűek arányában, addig Magyarországon ez szerényebb volt és csak 30,3% elérését határozta el. A 2013. év utáni időszakot vizsgálva, amikor a Keretstratégia elfogadásra került [lásd. 3. sz. ábra], azt látjuk, hogy hazánkban 2015-ben volt egy trendforduló és elkezdett csökkenni a felsőoktatás kibocsátása. Később ugyan 34%-ra módosult a célérték, de 2020-ra ezt sem értük el, 33,2%-kal zártuk ezt a fejlesztési periódust. Az EU átlaga 2019-ben érte el a megcélzott 40%-ot, és a fejlődés továbbra is töretlen, és halad a 2030-ra kitűzött 45%-os célérték felé. Nem jobb a helyzet, ha a 15-74 éves korosztályban nézzük a felsőfokú végzettségűek arányát.

2021-ben Magyarországon a felsőfokú végzettségűek aránya a 15–74 éves népességben (24,6%) némiképp az uniós átlag (28,0%) alatt maradt. A tagállamok listájában ezzel Magyarország a 22. helyen áll. A legmagasabb ez az arány Írországban (43,2%), Luxemburgban (42,7%) és Cipruson (39,7%) volt.

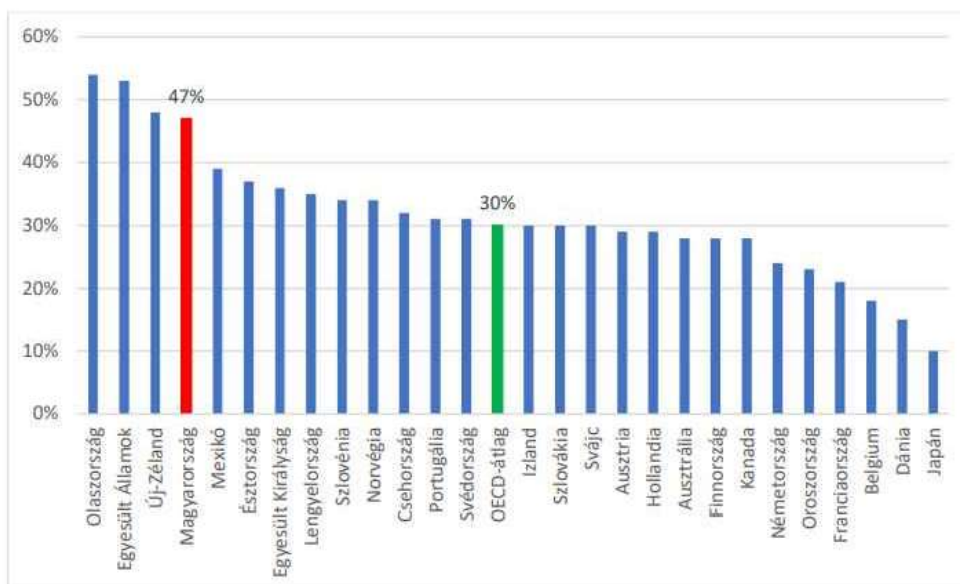
Az EU másik célja a lemorzsolódás csökkentése volt. Tágabb értelemben ez a kori iskolaelhagyókkal jellemezhető, de a felsőoktatás területén ez külön is vizsgálat tárgya.

A lemorzsolódásra nincs igazán egzakt mérőszám, több értelmezési lehetőség is létezik, ezekre most nem térünk ki, de megemlítjük, hogy a hallgatók sikerességi arányának megközelítése inkább adna pozitív attitűdöt a témának.

A nemzetközi összehasonlító adatokat bemutató tanulmányok rendre egy 2013-ban készült OECD-tanulmányra hivatkoznak. Ha a 2013-ban publikált adatokra tekintünk [lásd: 4. sz. ábra], láthatjuk, hogy Magyarország a sereghajtók között található 47%-os lemorzsolódási arányszámmal.

Magyarország eredményei alapján a kiugróan rossz lemorzsolódási arányszámmal rendelkező országok közé tartozik. A V3-országok, Szlovénia vagy Ausztria mind a középső, átlagos sávba tartoznak. Megjegyezzük, hogy a kutatók számára rendelkezésre álló adatbázis igen szerény és hiányos. Az egyes országok kutatói saját országai adataira, így hazánk a Diplomás Pályakövetési Rendszer adatbázisára, az Oktatási Hivatal elemzéseire és a felsőoktatási intézmények adataira tud csak támaszkodni, ha aktuális adatokat keres.

4. ábra
Lemorzsolódási arányszámok OECD-tagországoként (%) 2013-ban

Forrás: Duráczy Bálint: *Predikciós-modellalkotás a hallgatói lemorzsolódás korai azonosítása érdekében a felsőoktatási intézményekben elérhető adatok alapján PhD értekezés, 2022. 34. old.*

6. Összegzés

A fenntartható fejlődésről és a fenntarthatóságról mára már elmondhatjuk, hogy sok ember számára fontossá vált. Ugyanakkor nem történt még áttörés, sem a tudomány, sem a szakpolitikák, sem az egyes állampolgárok szintjén. A szemléletváltás mindig lassan alakul, de a Keretstratégia által kijelölt célok meghatározzák a fő irányokat és az Előrehaladási Jelentések két évenként egy stabil 16 indikátorból álló rendszer szerint értékelik a teljesítéseket. Jelenleg készül Magyarország második Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiája, amely a 2025 és 2036 közötti újabb 12 éves időszakot öleli fel. Ne felejtsük el, hogy a fenntarthatóság értékeinek érvényesítése Magyarországon alkotmányos kötelezettség.

Zárógondolatként gondolkodjunk el David Attenborough szavain: „*Gyakran beszélünk arról, hogy meg kell menteni a bolygónkat, de a helyzet az, hogy mindezt a magunk megmentése érdekében kell véghez vinnünk. A természet - velünk vagy nélkülünk - megújult erővel él majd tovább.*” [4].

Irodalomjegyzék

- [1] Bartus Gábor: [2013]. A fenntartható fejlődés fogalom értelmezésének hatása az indikátorok kiválasztására. *Statisztikai Szemle*, 91. évfolyam 8-9. szám 842-869. old., <https://doi.org/10.20311/stat2023.02.hu0173>
- [2] Brundtland jelentés: [1987] <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>,
- [3] Csányi Vilmos: Idézetek. Környezetvédelem <https://www.idezzetek.hu/category/120-Kornyeztvedelem/quotes>,
- [4] David Attenborough: Idézetek. Környezetvédelem https://www.citatum.hu/szerzo/David_Attenborough,
- [5] Duráczy Bálint: [2022] Predikciós-modellalkotás a hallgatói lemorzsolódás korai azonosítása érdekében a felsőoktatási intézményekben elérhető adatok alapján, PhD értekezés, BCE, <https://doi.org/10.14267/phd.2023037>
https://phd.lib.uni-corvinus.hu/1300/1/Duraczky_Balint_dhu.pdf,
- [6] ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok: [2015]. <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg->,
- [7] Faragó Tibor: [2022]. Közös környezetünk és globalizáció *Akadémiai Kiadó*, 2022. 49-65. old. ISBN 978 963 454 765 5 <https://doi.org/10.1556/2065.183.2022.12.11>
- [8] Fenntartható fejlődés indikátorai [2022]. KSH Kiadvány, 4 Minőségi oktatás, <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/1-24-sdg-4#:~:text=2021%2Dben%20Magyarorsz%C3%A1gon%20a%20fels%C5%91fok%C3%BA,helyen%20%C3%A1ll,>
- [9] Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia [2013]. NFFT. HU ISSN 2560-0184 <https://eionet.kormany.hu/akadalymentes/download/1/26/71000/NFFT-HUN-web.pdf>,

- [10] Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia – 5. Előrehaladási Jelentés (2021-2022). [2023]. NFFT. [Országgyűlés \(nfft.hu\)](https://www.nfft.hu).
- [11] Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács: [2008]. <https://www.nfft.hu/>,
- [12] Sándorné Kriszt Éva: [2022]. A fenntartható fejlődés emberi erőforrás pillérének méréséről *Szemelvények a BGE kutatásaiból* Budapesti Gazdasági Egyetem 190-197. old. DOI ISBN: 9786156342492 BGE Publikációtár, https://doi.org/10.29180/978-615-6342-49-2_22
- [13] Sándorné Kriszt Éva: [2014]. A felsőoktatás küldetésének értelmezése, teljesítményének mérhetősége. *KözGazdaság IX. évfolyam, 1. szám* 61. old. ISSN: 1788-0696. <https://doi.org/10.14267/retp2019.01.03>